

Kratkotrajne prostostne kazni

(Oris)

Marijan Pavčnik, dipl. pravnik, sodniški pripravnik na okrožnem sodišču v Ljubljani

I. POJEM KRATKOTRAJNIH PROSTOSTNIH KAZNI

Pozitivne zakonodaje ne določajo pojma kratkotrajnih prostostnih kazni.¹ Tudi v teoriji in praksi o tem vprašanju ni enotnega stališča: nekateri trdijo, da so kratkotrajne vse izrečene zaporne kazni do treh mesecev,² drugi postavljajo kot zgornjo mejo zaporno kazen šestih mesecev,³ tretji se zavzemajo za maksimum enega leta zapor⁴ in podobno.⁵ Vsi avtorji pa soglašajo glede tega, da je kratkotrajna zaporna kazen prekratka za izpeljavo rednega tretmana. Zato mislim, da je pojem in naravo kratkotrajnih prostostnih kazni najbolj pronicljivo določil Srzentić: kratkotrajne prostostne kazni so tiste, v času katerih ni mogoče izpeljati rednih prevzgojnih ukrepov.⁶ Meje kratkotrajnih prostostnih kazni so torej gibljive.⁷ Njihovo dolžino lahko bolj ali manj natanko določimo le za posameznega storilca.

Srzentićevo pojmovanje kratkotrajnih prostostnih kazni je sila nedoločno. Tako je vprašanje, ali bo lahko zadostilo vsem potrebam prakse. Zato predlagam, da glede na naše razmere sprejmemo tri orientacijske skupine kratkotrajnih prostostnih kazni. Na prvem mestu so kratkotrajne prostostne kazni pod dva meseca. Ker pri njih ni mogoč intenzivni tretman,⁸ prihajajo v poštev le kot »šok« in »weekend« kazni ter kot frustracija. Na drugem mestu so kratkotrajne prostostne kazni do šestih mesecev. Največ praktikov namreč pravi (po Srzentiću), da se v tem času ne da izpeljati rednih prevzgojnih ukrepov. Naposled pa gre za zaporne kazni do enega leta, kajti dvomljivo je, ali sta organizacija lokalnih zaporov, v katerih obsojenci prestajajo te kazni, in režim izvrševanja kazni takšna, da so tovrstne kazni uspešne pri resocializaciji storilcev kaznivih dejanj.

¹ Lazarević dr. Ljubiša, o. c., s. 66.

² Vodopivec dr. Katja (in drugi), o. c. pod t. 2, s. 303.

³ Zlatarić dr. Bogdan, o. c., s. 595.

⁴ O. c. pod t. 4, 2. pogl.

⁵ O. c. pod t. 4, 2. pogl.

⁶ Srzentić dr. Nikola, o. c., s. 4.

⁷ Schmelck, Picca, o. c., t. 221. Avtorja pravita, da pojem kratkotrajnih prostostnih kazni ni določen.

⁸ Vodopivec dr. Katja, o. c. pod t. 7, s. 166.

⁹ Ta sestavek hoče biti kar najbolj sumaren. Iz tega razloga v njem ne obravnavam zgodovine kratkotrajnih prostostnih kazni. Glej npr. Marković dr. Božidar, o. c.

II. OD KOD KRATKOTRAJNE PROSTOSTNE KAZNI⁹

Kratkotrajne prostostne kazni so ena najbolj pogosto uporabljenih sankcij. Na to vplivata predvsem dva dejavnika. Prvi se kaže v dejstvu, da sodišča izrekajo kratkotrajne prostostne kazni povečini za manj huda kazniva dejanja. Ta — med njimi zlasti kazniva dejanja iz malomarnosti — so se v zadnjih desetletjih močno razmnožila, in sicer kot posledica družbenega razvoja (industrializacija, urbanizacija in spremljajoči pojavi).¹⁰ Drugi dejavnik, ki prav tako bistveno vpliva na številnost kratkotrajnih prostostnih kazni, pa je sodna individualizacija kazenskih sankcij: sodišča se pri izrekanju zapornih kazni — tovrstne kazni so poglavitno sredstvo kaznovalne politike, so relativno in najpogosteje zagrožene — nagibajo k posebnemu minimumu kazni, kar torej pomeni, da se zatekajo k uporabi kratkih prostostnih kazni.

III. PODATKI O IZREKANJU KRATKOTRAJNIH PROSTOSTNIH KAZNI

Znano je, kakšna je kaznovalna politika naših sodišč.¹¹ Spričo tega naj za zgled navedem le podatke o izrekanju kratkotrajnih prostostnih kazni v Sloveniji.

Na temelju teh podatkov je mogoče postaviti vsaj tri ugotovitve, ki so pomembne za obravnavanje kratkotrajnih prostostnih kazni:

— prvič, v okviru zaporne kazni zavzema večino primerov zapor do 6 mesecev;

— drugič, precej pogostno je bilo izrekanje zelo kratkih prostostnih kazni (zapor 15 do 30 dni),

— in tretjič, sodišča so v poprečju pogojno odložila 83,72 % zapornih kazni na leto.

IV. KRITIKA KRATKOTRAJNIH PROSTOSTNIH KAZNI

Kritiki na splošno priznavajo, da imajo kratkotrajne prostostne kazni vrsto negativnih posledic.¹² Med prestajanjem kazni je poglavitna

¹⁰ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 8, s. 199, 203.

¹¹ Podatke o izrekanju kratkih kazni prostosti najdeš za Jugoslavijo v Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c., in Cotič dr. Dušan, o. c., za druge države pa v o. c. pod t. 4.

¹² O. c. pod t. 4; Lazarević dr. Ljubiša, o. c.; Zlatarić dr. Bogdan, o. c.; Srzentić dr. Nikola, o. c.; Radovanović dr. Miloš, o. c.; Verin Jacques, o. c.

Tabela 1 — Zaporne kazni v SR Sloveniji (1965—1969)*

Leto	Število obsojenih	Z a p o r									
		zapor	zapor pogojno	—15 d	15 d—1 m	1—2 m	2—3 m	3—6 m	6 m—11	1—31	
1965	9 546	6035	4917 (81,5 %/o)	309	1145	908	1209	1656	652	156	
1966	10 212	6471	5200 (80,4 %/o)	310	1106	908	1347	1780	815	208	
1967	10 345	6262	5166 (82,5 %/o)	275	1140	895	1232	1783	755	182	
1968	10 842	6274	5416 (86,3 %/o)	256	1191	1024	1181	1798	669	155	
1969	10 957	6368	5602 (88,0 %/o)	219	1172	1070	1300	1723	697	187	

* Tabela je sestavljena po podatkih republiškega sekretariata za pravosodje in občo upravo.

težava pomanjkanje časa za dobro organiziran tretma. Poleg tega tudi tretman, ki bi se ga sicer dalo organizirati, ni takšen, kot bi moral biti. Opraviti imamo s težavami, ki jih imenujemo zastareli zapori, vprašanje zadostnega števila strokovnjakov, neustrezna klasifikacija in v zvezi s tem škodljivo mešanje obsojencev, brezdelje in podobno. Zavaljo vsega tega pridejo zaporniki na prostost nepripravljeni ali slabo pripravljene, da bi se uspešno reintegrirali v določeno družbeno okolje. Opisani težavi pa se pridružijo še nevšečnosti, ki so nastale v času, ko je bil obsojen v zaporu. Gre za izgubo socialnega statusa v družbi in za pretrganje stikov (vezi) z okoljem, ki mu posamezniki pripadajo (družina, delovno mesto, prijatelji, soseska, družbene in politične organizacije itd.). Razrahljana in pretrgana razmerja mora bivši obsojenec zdaj navezati na novo. Pri tem lahko naleti na ovire: poiskati si mora novo delo; v delovni organizaciji je sprejet z nezaupanjem; znajde se v položaju, da je brez sredstev za preživljanje; vezi z družino se zaradi odhoda v zapor še bolj natrgajo in sledi razveza zakonske zveze; soseska ga sprejme s predznakom »kriminalca« in se ga izogiba; družba mu ne pomaga in ga prepušča samemu sebi in njemu enakim; duševno je deterioriran, je v moralni in čustveni stiski; po prestani kazni je kdaj pa kdaj podvržen tudi določenim pravnim posledicam obsodbe ipd. Vidimo torej, da so našete socialne, psihološke in pravne posledice, ki se pokažejo po prebiti kazni,¹³ sila neugodne in daljnosežnega pomena za odpuščene obsojence.

Izhod iz takšnega položaja teorija išče bodisi v odpravi bodisi v omejeni uporabi kratkotrajnih prostostnih kazni.

Kritiki, ki odklanjajo kratkotrajne prostostne kazni, zagovarjajo svoja stališča s tremi uteme-

ljitvami: prvič, kratkotrajne prostostne kazni nimajo niti specialno niti generalno preventivnega učinka¹⁴ in so zato zgolj povračilo za kaznivo dejanje;¹⁵ drugič, zaradi prekratke kazni tretman ni mogoč;¹⁶ tretjič, izolacija po nepotrebem oteži storilčevo reintegracijo v okolje^{17, 18}. Zagovorniki teh pojmovanj predlagajo, naj sodišča namesto kratkotrajnih prostostnih kazni izrekajo druge kazenske sankcije (glej 7. pogl.).

Drugi teoretiki menijo drugače. Pravijo, da morajo sodišča uporabljati kratkotrajne prostostne kazni v omejenem obsegu.¹⁹ Zato je treba

¹⁴ Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c., s. 8.

¹⁵ Srzentić dr. Nikola, o. c., s. 8.

¹⁶ Srzentić dr. Nikola, o. c., s. 8.

¹⁷ O. c. pod t. 4, 6. pogl.

¹⁸ Primerjaj, kako razloge zoper kratkotrajne prostostne kazni razvršča Lazarević dr. Ljubiša, o. c., s. 67.

¹⁹ Na vmesno stališče se je postavil tudi Vérin Jacques. V članku »O dobri uporabi kratkotrajnih prostostnih kazni« razčlenjuje dobre in slabe strani kratkih prostostnih kazni. Pri tem hoče dokazati, da njihovi škodljivi učinki ne nastanejo zaradi tega, ker bi bile tovrstne kazni zgrešene že v bistvu, ampak zato, ker njihovo izvrševanje ni pravilno. Prestajanje kratkotrajnih prostostnih kazni bi namreč lahko organizirali tako, da ne bi bile nevarne za telesno zdravje ter za intelektualni in moralni razvoj zaprtih. To bi dosegli s sodobnim izvrševanjem prostostnih kazni, s pogojnimi odpustom, s polno zaposlitvijo, z dobro urejeno socialno službo, ki bi vzdrževala stike z obsojenčev družino in pomagala pri resocializaciji, s pomočjo družini ipd. Toda avtor vseeno ni privrženec neomejene uporabe kratkotrajnih prostostnih kazni: te so primerne samo za tiste prestopnike, ki so takšne osebnosti, da jih bo z njimi mogoče poboljšati (s. 458). Mislim, da je avtorjevo mnenje utemeljeno: v času, ko gre razvoj v smeri odpravljanja prostostnih kazni, res ne bi kazalo narediti koraka nazaj in za vsako ceno vztrajati pri uporabi kratkotrajnih prostostnih kazni, kajti ne smemo prezreti paradoksa, ki je v tem, da zapornike za življenje na prostosti pripravljamo v zaprtem okolju (Radovanović dr. Miloš, o. c., t. 315).

¹³ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 14, s. 12-3. pomena za odpuščene obsojence.

ugotoviti, katerim storilcem naj se kratke kazni izrekajo in katerim ne.

Kritika odklanja kratkotrajne prostostne kazni za osebnostno motene osebe²⁰ (alkoholiki,²¹ psihopati,²² zmanjšano prištevni),²³ za asocialne osebe,²⁴ za povratnike,²⁵ za osebe, ki so prvič storile kaznivo dejanje majhnega pomena,²⁶ za priložnostne storilce,²⁷ za mlajše polnoletne osebe,²⁸ za osebe, ki so jim bili penitenciarni ukrepi že izrečeni²⁹ ipd., medtem ko se zavzema za to, da so kratkotrajne prostostne kazni primerne za tiste storilce, ki jim popoln tretman ni potreben. Semkaj sodijo storilci, ki imajo urejeno življenje in so kaznivo dejanje storili iz malomarnosti,³⁰ tisti, ki ne izpolnjujejo dolžnosti, naloženih ob pogojni obsodbi,³¹ tisti, ki ne plačajo denarne kazni,³² tisti, ki store kaznivo dejanje iz objestnosti, prepotentnosti in brezobzirnosti,³³ storilci prometnih kaznivih dejanj iz malomarnosti,³⁴ primarni prestopniki, pri katerih je kaznivo dejanje posledica neurejenih družinskih razmer,³⁵ osebe, ki so prvič storile kaznivo dejanje in jim tretman ni potreben, ker osebnostno niso problematične,³⁶ priložnostni storilci³⁷ itd. Zadnje skupine prestopnikov najdemo v določenem obsegu tudi med tistimi storilci, ki jim kratkotrajnih prostostnih kazni ne kaže izrekati. Iz tega tedaj jasno izhaja, da mora sodišče v vsakem konkretnem primeru ob upoštevanju subjektivnih in objektivnih okoliščin ugotoviti, za koga naj uporabi kratkotrajno prostostno kazen in za koga ne. Nasploh bi se dalo reči samo to, da so kratkotrajne prostostne kazni primerne zgolj za osebnostno manj problematične storilce, ki jim popoln tretman ni potreben (o tem vprašanju glej nadrobneje 5. pogl.).

²⁰ O. c. pod t. 15, s. 22.

²¹ O. c. pod t. 4, 8. pogl.

²² O. c. pod t. 4, 6. pogl.

²³ Srzentić dr. Nikola, o. c., s. 11-4.

²⁴ O. c. pod t. 4, 6. pogl.

²⁵ Srzentić dr. Nikola, o. c., s. 11-4.

²⁶ Srzentić dr. Nikola, o. c., s. 11-4.

²⁷ O. c. pod t. 4, 6. pogl.

²⁸ O. c. pod t. 15.

²⁹ O. c. pod t. 15, s. 22.

³⁰ O. c. pod t. 4, 6. pogl.

³¹ Vodopivec dr. Katja (in drugi), o. c. pod t. 2, s. 308.

³² O. c. pod t. 4, 6. pogl.

³³ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 16, s. 273.

³⁴ O. c. pod t. 4, 6. pogl.

³⁵ Lazarević dr. Ljubiša V., o. c., s. 263.

³⁶ Lazarević dr. Ljubiša, o. c., s. 68.

³⁷ Lazarević dr. Ljubiša V., o. c., s. 262.

Nazadnje je treba opozoriti še na tretjo skupino teoretikov. Ta se nagiba k *zelo omejeni uporabi* kratkotrajnih prostostnih kazni: obravnavane kazni naj sodišča nadomestijo z drugimi ukrepi, če je to le mogoče.³⁸

V. DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA UČINKOVITOST KRATKOTRAJNIH PROSTOSTNIH KAZNI

Dejavnike, ki vplivajo na učinkovitost kratkotrajnih prostostnih kazni, lahko razdelimo v tri skupine. V prvo sodijo tisti, ki učinkujejo že pred obsodbo, v drugo prištevamo okoliščine, ki so v zvezi s prestajanjem kratkotrajnih prostostnih kazni, v tretji skupini pa so dejavniki, ki nastopijo po prestani kazni, torej tedaj, ko se bivši obsojenec vrne v družbo.

A. Dejavniki pred obsodbo

Preden sodišče izreče kratkotrajno zaporno kazen, mora ugotoviti, ali bo ta glede na storilčevo osebnost tisto pravo sredstvo, ki mu bo pomagalo in ga spametovalo, da ne bo več delal kaznivih dejanj. Postavljeno vprašanje je po mojem mnenju sila celovito. Zategadelj nanj ni moč odgovoriti tako, kakor je bilo že poudarjeno, da naštejemo tipe osebnosti,³⁹ za katere

³⁸ Tako so menili na kongresu v Haagu, Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c., s. 8.

³⁹ Neka londonska študija je pokazala, da so čustvena nezrelost, nevrotičnost in nasilnost najpogostejše v premem sorazmerju s povratništvom. Takšnim osebam, predlaga raziskava, naj se namesto kratkotrajnih prostostnih kazni izrekajo drugi ukrepi, zlasti oddaja v center za prevzgojo, ker bo tako resocializacija učinkovitejša. Kratkotrajna prostostna kazen pa je primerna le za tiste izmed gornjih treh skupin, ki so čustveno zreli in nasilni, a ne nevrotični (Davidović dr. Dragomir in drugi, o. c., s. 13).

V Izraelu so spoznali, da je kratkotrajna prostostna kazen učinkovita za osebe, ki so starejše, poročene, inteligentnejše, gospodarsko trdne in imajo boljše poklicno izobrazbo (Davidović dr. Dragomir in drugi, o. c., s. 13).

Ljubljanska raziskava ni ugotovila, »na katere storilce so izrečene kazni pozitivno vplivale, kateri pa bi po storjenem prvem dejanju sami od sebe ali pa zaradi uvedenega postopka prenehali z asocialno dejavnostjo« (Vodopivec dr. Katja, o. c. pod t. 7, s. 165).

Iz ugotovitev beograjske raziskave izhaja, da je bila kratkotrajna prostostna kazen najbolj učinko-

bi bila kratkotrajna prostostna kazen primerna, marveč je nujno, da sodišče v vsakem konkretnem primeru ob upoštevanju prav vseh okoliščin (subjektivnih in objektivnih) pretehta, kakšno sankcijo bo uporabilo za posameznega storilca. Sodišče mora poleg tega vselej tudi premisliti, ali sta organizacija in režim prestajanja kazni v zaporu takšna, da bosta lahko uspešno pomagala pri obsojenčevi resocializaciji. Če namreč nista, naj namesto kratkotrajnih prostostnih kazni izrekajo druge kazenske sankcije.

Zgoraj sem podčrtal, da ni konkretnih napotil o vprašanju, za katere storilce prihajajo v poštev kratkotrajne zaporne kazni. Čeprav to drži, pa seveda ni razloga, da sodiščem ne bi bila v oporo nekoliko bolj splošna izhodišča, npr. tale:

Prvič: Če ima sodišče pred seboj osebo, ki ji je potreben daljši tretman, tedaj naj uporabi bodisi daljšo zaporno kazen bodisi pogojno obsodbo, na katero veže še posebne pogoje — varnostne ukrepe. V to skupino uvrščam vse tiste storilce, ki so globlje osebno moteni.

Drugič: Kadar sodišče obravnava storilce, ki so bolj ali manj neproblematični, torej osebe, ki ne potrebujejo daljšega tretmana in ki so storile manjša kazniva dejanja, se lahko odloči za kratkotrajno prostostno kazen. Tem obsojencem bo zadostovala že šok terapija ali, postavim, dvomesečni intenzivirani tretman ali pa nekajmesečno izpopolnjevanje delovne in druge discipline, združene z občasnimi predavanji in individualnim delom strokovnjakov z zapornikom.

Tretjič: Če se sodišče prepriča, da bo namen kaznovanja doseglo z ukrepom brez odvzema prostosti ali da ga bo z njim laže doseglo, mora izreči ta ukrep in ne kratkotrajne prostostne kazni.

B. Dejavniki med prestajanjem kratkotrajnih prostostnih kazni

1. Dejanska ureditev

V Jugoslaviji⁴⁰ prestajajo kratkotrajne prostostne kazni enega do šestih mesecev v štirih vrstah zaporov:

vita pri tistih storilcih, ki so bili obsojeni prvič, najmanj pa proti povratnikom (predvsem specialnim) in proti storilcem kaznivih dejanj zoper premoženje. Zanimiva je tudi ugotovitev, da je pri vseh storilcih 30. leto starosti prelomno, kajti do 30. leta povratništvo v postpenalni dobi z leti raste, medtem ko po 30. letu z leti pada (Davidović dr. Dragomir in drugi, o. c., s. 133—139).

1. — polodprti zapor: v teh zaporih izvajajo sodobni tretman; zaporniki so klasificirani (merili sta kaznivo dejanje in povratek) in jih prevzajajo s fizičnim, kulturno-prosvetnim in vzgojnim delom; v tej vrsti zaporov je dovolj strokovnjakov, povrhu tega pa so tudi stavbe lepo opremljene in v nekaterih je celo sprejemni oddelek.

Ostale tri skupine zaporov so zaprtega tipa:

2. — v prvo sodijo zapor, ki se od polodprtih ločijo predvsem po tem, da zaporniki v njih večinoma niso klasificirani, da vzgojitelji nimajo ustrezne izobrazbe in da je temeljno sredstvo za prevzgojo fizično delo;

3. — v drugi skupini zaprtih zaporov ni vzgojiteljev, zaporniki niso klasificirani, prostori so slabo urejeni in sredstvo prevzgoje je zgolj fizično delo;

4. — prestajanje kazni v zadnji skupini zaporov pa je v bistvu detencija, ki ima izključno retributivni značaj, kajti zaporniki so prepuščeni samim sebi.

Kakšen je vpliv naštetih zaporov na učinkovitost kratkotrajnih prostostnih kazni? Glede tega vprašanja raziskovalci niso prišli do zadovoljivega sklepa.⁴¹ Ugotovili so, da je bil odstotek povratništva v postpenalni dobi pri tistih bivših obsojencih, ki so kazen prestajali v bolj organiziranih zaporih celo večji. Takšen izid po njihovem mnenju verjetno povzroča notranja sestava anketirancev v posameznih vrstah zaporov. V bolj organiziranih zaporih naj bi torej bili osebno bolj problematični storilci kot v slabše organiziranih kazensko poboljševalnih zavodih, saj bi sicer morali postaviti trditev, da kratkotrajne prostostne kazni nimajo nikakršnega učinka, četudi je še tako dobro poskrbljeno za njihovo izvrševanje. Vendar je to le ena stran problema, kajti zapor utegne biti le formalno dobro organiziran (zadostno število strokovnjakov, ustrezni prostori, opremljene delavnice itd.), kar seveda še ne pomeni, da bo tudi učinek po prebiti kazni pozitiven. Medčloveška razmerja v zaporu (bodisi med obsojenci, bodisi med obsojenci in strokovnim ter pazniškim osebjem, bodisi med osebjem zavora) so namreč lahko taka, da otežujejo ali onemogočajo namen kazni.

Mislím, da ima tretman vseeno pomemben vpliv na zapornika. Primerjava med tistimi za-

⁴⁰ Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c., s. 71—76. O prestajanju kratkotrajnih prostostnih kazni v Sloveniji glej Vodopivec dr. Katja (in drugi), o. c. pod t. 2 in 7.

⁴¹ Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c., s. 77.

porniki, ki so prestali prostostno kazen brez tretmana oziroma z njim pokaže, da je v prvi skupini obsojencev prišlo zlasti do povečanja prestopniških nagnjenj in do slabega vtisa o zaporu, medtem ko druga skupina kaže vedrejše gledanje v prihodnost, storilce tare občutek krivde ter se prestopništvo in sovražno razmerje do družbe ne večata.⁴²

2. Posebni načini izvrševanja kratkotrajnih prostostnih kazni

Kot posebne načine izvrševanja kratkotrajnih prostostnih kazni navajajo v literaturi »šok« terapijo, weekend kazni in organizirano delo na prostosti.

a) Šok kazni⁴³ so vrsta izvrševanja zelo kratkih zapornih kazni. Izhajajo iz domneve, da odvzem prostosti obsojenca duševno »šokira« in s tem nanj vpliva tako, da začne premišljevati o sebi in o svojem dejanju. Šok terapija torej ne temelji na vsaj kolikor toliko poglobljenem tretmanu, temveč pričakuje, da bo okoliščina »biti v zaporu« že sama po sebi dosegla namen kaznovanja. Zato so šok kazni primerne samo za neproblematične ljudi, ki so storili manj pomembno kaznivo dejanje in jim je bila prostostna kazen izrečena prvič. Sodiščem pa se kljub temu ni treba pogosto zatekati k šok terapiji, saj je bolj ali manj neproblematične storilce mogoče resocializirati tudi s sodnim opominom, pogojno obsojbo ali denarno kaznijo.

b) Weekend kazni⁴⁴ so postopno izvrševanje zelo kratkih prostostnih kazni. Njihovo poslanstvo vidi teorija predvsem v dejstvu, da zaporniki ne pretrgajo stikov z družbenim okoljem, v katerem živijo (družina, delovno mesto, soseska itd.). Spričo tega so weekend kazni uporabne in bi jih zato kazalo uzakoniti tudi pri nas, in sicer za družbeno nenevarne in osebno urejene storilce kaznivih dejanj, a kajpak le pod pogojem, da je ob koncu tedna z obsojenci organizirano prevzgojno delo. V nasprotnem primeru je po mojem pravilneje, da zakonodajalec teh kazni ne sprejme v našo zakonodajo, kajti namen kaznovanja bo mogoče doseči z drugimi kazenskimi sankcijami, ki se ne zatekajo k odvzemu prostosti.

⁴² Sandhu, o. c.

⁴³ O. c. pod t. 4, t. 229, Radovanović dr. Miloš, o. c., t. 316, Lazarević dr. Ljubiša V., o. c., s. 258 do 263.

⁴⁴ Lazarević dr. Desanka, o. c. pod t. 19.

c) Poseben način izvrševanja kratkotrajnih prostostnih kazni je tudi organizirano delo na prostosti; nastalo je v praksi (mimo možnosti, predvidenih z zakonom): »Nekateri zaporniki, ki so jim bile izrečene zelo kratke, zlasti upravne kazni odvzema prostosti, bodisi kot prvotne bodisi kot nadomestne za neizterljive denarne kazni in so doma iz bolj oddaljenih krajev, namreč teh kazni ali sploh ne prestanejo v zaporih ali pa jih nekako odslužijo s priložnostno organiziranimi deli (kot so na primer žaganje in sekanje drv na postajah milice, čiščenje prostorov milice in pod.).«⁴⁵ Takšno izvrševanje kratkotrajnih zapornih kazni, sodijo raziskovalci, ni slabo, da se izognemo obravnavanim kaznim. Zato bi bilo treba na temelju poskusa ugotoviti, ali kaže organizirano delo predlagati kot samostojni ukrep de lege ferenda.⁴⁶

Poskus organiziranega dela so v praksi res izpeljali. Spomladi leta 1968 so v ljubljanskih zaporih⁴⁷ po vnaprej pripravljenih merilih izbrali 21 bolj ali manj neproblematičnih oseb in jim poleg dolžnosti v zvezi z delom naložili še nekatere dodatne omejitve (npr. prepoved zahajanja v gostinske lokale, prepoved združevati se z drugimi obsojenci in prepoved oddaljevanja iz območja Ljubljane). Ta poskus je imel zelo pozitivne izide: uprava zaporov je bila le v enem primeru prisiljena organizirano delo spremeniti v dejansko prostostno kazen. Predvsem pa je treba poudariti, da so pri novem načinu izvrševanja kratkih kazni odvzema prostosti odpadle negativne posledice, kakršne so povezane z izolacijo zapornikov. Glede na to mislim, da bi bilo mogoče organizirano delo na prostosti uzakoniti in ga v praksi nekoliko bolj široko uporabljati, seveda pod pogojem, da bi pri izbiri oseb in njih vodenju sodelovali ustrezni strokovnjaki.

*

Posebni načini prestajanja kratkih zapornih kazni bodo le v določenih primerih omogočali, da se bo praksa izognila negativnim posledicam kratkotrajnih zapornih kazni. Izhod tedaj ni v »posebnih načinih«, ampak tudi in predvsem v tem, da je treba prestajanje kratkotrajnih kazni odvzema prostosti nasploh in v temelju spremeniti v skladu s spoznanji in izhodišči sodobne penologije. Tega pa seveda ne gre razumeti tako,

⁴⁵ Vodopivec dr. Katja, o. c. pod t. 7, s. 170.

⁴⁶ Vodopivec dr. Katja, o. c. pod t. 7, s. 174.

⁴⁷ Po podatkih, ki sem jih dobil na upravi ljubljanskih zaporov.

da se zavzemam za širšo uporabo kazni, o katerih je beseda, marveč v tem smislu, da je treba v primerih, ko sodišča izrečejo kratkotrajne prostostne kazni, poskrbeti za njihovo čim uspešnejše izvrševanje.

V jugoslovanski penitenciarni praksi naj bi prestajanje kratkotrajnih prostostnih kazni za zdaj posodobili vsaj v naslednjih štirih smereh:

Prvič: Kratkotrajne kazni odvzema prostosti so vprašanje zase. Zato bi bilo prav, da bi ustanavljali posebne zavode, v katerih bi zaporniki prestajali samo te kazni.

Drugič: Kratkotrajne prostostne kazni izvršujejo večinoma v zaporih zaprtega tipa. Resocializacijski proces bo gotovo učinkovitejši, če bodo obsojenci tovrstne kazni prestajali v zaporih polodprtega in odprtega tipa.

Tretjič: Tretman je pri kratkotrajnih prostostnih kaznih onemogočen ali otežkočen tudi zaradi neprimerne ali pomanjkljivega klasificiranja zapornikov. V literaturi najdemo o tem vprašanju precej predlogov. Razvrščam jih takole:

— Poseben tretman potrebujejo alkoholiki, povratniki in mlajše polnoletne osebe. Zanje naj se zato ustanavljajo bodisi posebni zavodi bodisi posebni oddelki v zaporih;

— druge osebe, ki jim je vzeta prostost, pa naj v zaporih klasificirajo po tehle merilih: dolžina kazni, psihofizične lastnosti in vrsta oziroma skupina kaznivih dejanj. Zapori morajo za vsako izmed teh skupin, uvrščenih v oddelke in pododdelke, v celoti ali deloma organizirati poseben način prestajanja kratkotrajnih prostostnih kazni.

Četrtič: Obsojenim na kratkotrajne zaporne kazni je treba vselej omogočiti delo, čeravno to ni tako raznoliko kot pri daljših kaznih odvzema prostosti.

C. Dejavniki po odpustu

Bivši obsojenci se po prestani kazni znajdejo pred kopico problemov (glej 4. pogl.). Ti utegnejo biti tako usodni, da je od njihove rešitve marsikdaj odvisno, ali bo proces (re)socializacije dosegel svoj namen. Vidimo torej, da imamo opraviti s sklopom vprašanj, ki so za odpuščene zapornik odločilnega pomena. Zakonodajalec spričo tega določa, da obsojenci ob odpustu iz kazensko-poboljševalnega zavoda dobijo v možnih mejah pomoč, da se v prostosti laže vključijo v redno

življenje (čl. 83/1 Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, Ur. l. SFRJ, št. 3/70).⁴⁸

V okviru pričujočega razdelka se ne bom spuščal v pravno ureditev pomoči odpuščenim obsojencem. Moj namen je samo ta, da na podlagi nekaterih podatkov že citirane beograjske raziskave opozorim, kako zelo pomembna je postpenalna pomoč in kako zelo malo pozornosti ji posvečajo v praksi.⁴⁹

Raziskovalci so ugotovili, da bi bila 44 odstotkom bivših obsojencev postpenalna pomoč potrebna, zaprosilo pa je za njo le 17 % anketirancev. Poglavitni vzrok, da se intervjuvanci niso obrnili na odbore za pomoč odpuščenim obsojencem, je v tem, da zanje sploh niso vedeli. Kot dodatna vzroka prihajata v poštev še nezaupanje anketirancev v postpenalno pomoč in dejstvo, da nekateri pomoči niso hoteli.

Pomoč, ki so jo odpuščeni dobili, je bila večinoma usmerjena v urejanje zunanjih okoliščin in ne v osebno problematiko, kajti anketiranci so najpogosteje zaprosili za gmotno pomoč. Toda izidi postpenalnega postopka kljub temu niti niso bili tako zelo slabi, če seveda izvzamemo, da bivši obsojenci v 55 % primerov pomoči niso dobili. Ta okoliščina je gotovo vplivala na odstotek povratništva: med odpuščenimi obsojenci, ki jim pomoč ni bila dana, je bilo 38 % recidivistov, precej manj pa jih je bilo med anketiranci, ki so bili pomoči deležni (24 %). Podatka o povratništvu potemtakem potrjujeta, da ima postpenalna pomoč pomembno vlogo pri vključevanju bivših obsojencev v urejeno življenje, čeravno je bila oblika pomoči v konkretnih primerih predvsem gmotne narave.

Ne nazadnje naj tudi podčrtam, da odbori za pomoč odpuščenim obsojencem ne smejo biti edini, ki tako ali drugače pomagajo bivšim obsojencem, čeprav so oni tisti, ki vodijo zadnjo fazo resocializacijskega postopka. Jasno je namreč, da morajo odborova prizadevanja naleteti na odziv in sodelovanje pri delovnih organizacijah, pri zavodih za zaposlovanje delavcev, pri zdravstvenih, psihiatričnih in socialnih službah, pri družbenih organizacijah itd. To v teoriji splošno sprejeto spoznanje uzakonja 19. čl. Ziks-a, ki določa, da morajo obsojencem, »ki so odpuščeni s pre-

⁴⁸ Postpenalno pomoč urejajo določila 83. do 85. čl. Ziks-a, v teoriji pa jo npr. obravnavajo Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 14; O. c. pod t. 4; Kopal dr. Miloš, o. c.; Popović dr. Vidak, o. c.; Gazvoda Alojz, o. c.; Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c.

⁴⁹ Dr. Miloš Kopal stoji na stališču, da je neorganizirano postpenalno delo pomemben kriminogeni dejavnik, o. c., s. 15.

stajanja kazni odvzema prostosti, pristojni organi, zavodi in organizacije pomagati, da se laže in hitreje vključijo v redno življenje».

VI. UČINKOVITOST KRATKOTRAJNIH PROSTOSTNIH KAZNI

V tem poglavju prikazujem, kolikšen je odstotek povratništva med odpuščenimi obsojenci, ki so prestajali kratkotrajne prostostne kazni.

Med anketiranci beograjske raziskave⁵⁰ je bilo v dvoletni postpenalni dobi 21,6 % povratnikov. Ta podatek je precej nižji od tistega, do katerega so prišli ljubljanski raziskovalci:⁵¹ ugotovili so, da odstotek povratništva med storilci kaznivih dejanj znaša najmanj 48 %. Če zdaj oba podatka primerjamo, se je treba zavedati, da je beograjski inštitut za kriminološka in kriminalistična raziskovanja »iz svojega opazovanja izločil vse osebe, ki so prestajale kazni odvzema prostosti do 30 dni«. »Poleg tega je treba upoštevati, da je relativni delež povratnikov med kaznovanimi v Sloveniji najvišji v primerjavi z drugimi republikami in da se storilec, ki so prvič storili kaznivo dejanje ali prekršek, v večji meri izrekajo v Sloveniji ukrepi brez odvzema prostosti kot drugod. Tako prihaja v naše zapore resnično bolj problematična populacija.«⁵²

VII. NADOMESTILA ZA KRATKOTRAJNE PROSTOSTNE KAZNI

A. Nadomestila de lege lata

Kot nadomestilo (izogib) za kratkotrajne prostostne kazni prihajajo po našem KZ v poštev pogojna obsodba, denarna kazen, sodni opomin in inštitut neznatne družbene nevarnosti.

1. Pogojna obsodba

Obseg storilcev, ki jim je mogoče izreči pogojno obsodbo, je odvisen od njene vsebine. Tako je pogojna kazen brez dodatnih obveznosti primerna le za osebnostno neproblematične osebe (s pozitivno prognozo). V mislih imam družbeno nenevarne storilce, ki so storili manjše kaznivo dejanje iz malomarnosti, nepremišljenosti in lah-

komiselnosti, v afektu ali stiski ipd. Da pa v praksi pogojna kazen ne bi bila omejena na tako ozek krog storilcev, KZ ob njej predvideva več posebnih ukrepov. Razvrščam jih v tri razdelke:

— ukrepi, s katerimi se odpravijo posledice storjenega kaznivega dejanja: povrnitev premoženjske koristi, do katere je obsojenec prišel s kaznivim dejanjem; povrnitev ugotovljene škode, ki jo je obsojenec povzročil s kaznivim dejanjem (čl. 48/2); varnostna ukrepa odvzema predmetov in odvzema premoženjske koristi (čl. 62 in 62 a KZ) in še štiri obveznosti, določene pri kaznivih dejanjih: opustitev ukrepov za varstvo pri delu (čl. 167), opustitev dolžnosti glede nastanitve in prehrane ljudi na delu (čl. 168), neplačevanje preživnine (čl. 197) ter poškodovanje varnostnih naprav v rudnikih, tovarnah in na delovnih krajih (čl. 269);

— ukrepi, ki storilcu za določen čas onemogočajo določeno dejavnost, ker je na njenem področju storil kaznivo dejanje (varnostni ukrepi prepovedi opravljanja poklica, čl. 61 b, odvzema vozniškega dovoljenja, 61 c, in prepovedi javnega nastopanja, čl. 61 d);

— ukrep o zdravljenju obsojenca (obvezno zdravljenje alkoholikov in narkomanov, čl. 61 a) in ukrep o nadzorstvu nad obsojencem v preizkusni dobi (ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa nad mlajšim polnoletnim storilcem, čl. 79 k/3).

Glede na to, da je treba kratkotrajne prostostne kazni čim pogosteje nadomeščati s pogojnimi kaznimi, so najbolj pomembni ukrepi iz druge in tretje skupine. Ti namreč dajejo pogojni obsodbi resnično vsebino, kurativni in preventivni značaj, kar sodiščem omogoča, da se lahko pogosteje izogonejo izreku kratke kazni odvzema prostosti.

V praksi je pogojna obsodba sila učinkovito sredstvo v boju proti kriminaliteti. O tem npr. priča podatek, da naša sodišča prekličejo samo tri do pet odstotkov pogojnih kazni.⁵³ Zato ni ovire, da sodišča števila nepogojenih prostostnih kazni ne bi še bolj zmanjševala v prid pogojnim kaznim odvzema prostosti.

2. Denarna kazen

Denarne kazni kot nadomestilo za kratkotrajne prostostne kazni naj sodišča izrekajo predvsem storilcem kaznivih dejanj iz koristoljubnosti, grabežljivosti, izkoriščevalcem in podobnim.⁵⁴ Pri

⁵⁰ Davidović dr. Dragomir (in drugi), o. c.

⁵¹ Vodopivec dr. Katja, o. c. pod t. 7, s. 165.

⁵² Vodopivec dr. Katja, o. c. pod t. 7, s. 165.

⁵³ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 23.

⁵⁴ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 16, s. 273.

tem morajo vselej na temelju subjektivnih in

objektivnih okoliščin danega primera presoditi, ali storilec nemara ne potrebuje tretmana. Če je odgovor pritrdilen, je gotovo primernejše, da sodišče uporabi kako drugo kazensko sankcijo, ki jo v konkretnem primeru dopuščajo določila KZ (pogojno denarno ali zaporno kazen, nepogojno zaporno kazen, kombinacijo pogojne ali nepogojne zaporne kazni z denarno kaznijo kot stransko kaznijo).

3. Sodni opomin

Sodni opomin⁵⁵ pomeni svarilo, da storilec, čeprav ga ne kaznujemo, vseeno zasluži grajo in resen opomin, naj bo v prihodnje vestnejši, previdnejši in razumnejši. Kot tak je primeren za tiste ljudi, ki so storili posebno lahko kaznivo dejanje in pri katerih je sodišče ugotovilo pozitivno prognozo glede njihovega prihodnjega vedenja. Sodišča naj tedaj sodni opomin uporabljajo za priložnostne storilce in za tiste, ki so kaznivo dejanje storili prvič.⁵⁶

4. Neznatna družbena nevarnost

Na podlagi instituta neznatne družbene nevarnosti so javna tožilstva npr. leta 1966 zavrnila 20 % ovadb za kazniva dejanja iz pristojnosti občinskih sodišč. Glede na veliko število kratkotrajnih prostostnih kazni do šestih mesecev bi ta inštitut morda lahko pogumneje uporabljala tudi sodišča.⁵⁷ Razumljivo pa je, da pri tem ne smejo iti predaleč. Da se kaj takega ne bi zgodilo, je sodiščem precej v pomoč sodni opomin, ki omogoča, da v natanko določenih primerih ni treba izreči kazni.⁵⁸

B. Nadomestila de lege ferenda

V teoriji in v tujih zakonodajah najdemo kar precej sankcij,⁵⁹ ki bi jih bilo treba pretehtati (kolikor že niso) s stališča represije in preprečevanja naše kriminalitete. Takšnih hotenj pričujoči oris nima, saj hoče opomniti zgolj na tiste ukrepe, s katerimi bi bilo mogoče obogatiti register veljavnih nadomestil za kratkotrajne prostostne kazni:

⁵⁵ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 24.

⁵⁶ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 25, s. 69.

⁵⁷ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 26, s. 408.

⁵⁸ Bavcon dr. Ljubo, o. c. pod t. 24, 4. pogl.

⁵⁹ Lazarevič dr. Ljubiša, o. c., Srzentič dr. Nikola, o. c., O. c. pod t. 4.

1. Sodiščem naj bo dana možnost, da ob kaznih in sodnem opominu izrečejo tiste varnostne ukrepe, ki bi bili po njihovem mnenju primerni za posameznega storilca. Uporaba varnostnih ukrepov naj bi torej ne bila vezana na pogoje, ki morajo biti za sedaj izpolnjeni za njihov izrek.

2. Varnostni ukrepi, obvezno zdravljenje alkoholikov in narkomanov, prepoved opravljanja poklica in odvzem vozniškega dovoljenja naj bi bili samostojna nadomestila za kratkotrajne prostostne kazni.

3. Pogojno obsodbo naj zakonodajalec poveže s posebnimi individualnimi ukrepi, kakor so: obveznost, da obsojeni hodi v službo, da ne zahaja v gostinske lokale, da se vzdrži čezmernega pitja, da dokonča šolanje itd. Poleg tega naj bi storilcu v preizkusni dobi stal ob strani poseben uslužbenec, ki bi imel podobne funkcije kot probation officer.

4. Uzakoniti kaže tudi organizirano delo na prostosti, o katerem je bila beseda v 5. pogl.

VIII. SKLEP

Problem kratkotrajnih prostostnih kazni ni v tem, da se popolnoma odpravijo, marveč v tem, da se pravilno omeje preko sodne individualizacije kazenskih sankcij. To pa kajpak pomeni, da morajo sodišča dodobra spoznati storilčevo osebnost in da sankcij ne smejo izrekati po kopitu.⁶⁰ Poleg tega je treba vedeti, da izolacija družbeno neprilagodljivost storilca povečuje.⁶¹ Zato je (bi bilo) prav, da sodišča obravnavane kazni nadomestijo z drugimi ukrepi (nadomestili), če je to le mogoče. Kratkotrajne prostostne kazni so tedaj primerne samo za tiste storilce, ki so jim najbolj ustrezno resocializacijsko sredstvo. Zunaj dvoma pa je seveda, da bo tako lahko šele takrat, ko bo zakonodajalec KZ obogatil z novimi sankcijami⁶² in ko bo dana možnost za dejansko izvajanje že obstoječih nadomestil.

⁶⁰ Otresti se je treba tradicionalnih in konzervativnih pojmovanj, da je kazen odvzema prostosti temeljna in najučinkovitejša sankcija, Milutinović dr. Milan, o. c., s. 432.

⁶¹ Radovanović dr. M., o. c., t. 315.

⁶² Eden izmed pogojev za učinkovito kaznovalno politiko je tudi ta, da morajo imeti sodišča na voljo širok spekter kazenskih sankcij, Milutinović dr. Milan, o. c., s. 432.

LITERATURA, NAVEDENA V OPOMBAH

1. Lazarević dr. Ljubiša: Kazne i mere bezbednosti u savremenom krivičnom pravu, Beograd 1969, s. 222.
2. Vodopivec dr. Katja (in drugi): Organizacija lokalnih zaporov in režim prestajanja kazni (Raziskava Inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani, stroj. avtogr.), Ljubljana 1965.
3. Zlatarić dr. Bogdan: Drugi kongres Ujedinjenih naroda za sprečavanje zločina i postupanje sa prestupnicima, Naša zakonitost, 1960, št. 11—12, s. 588—600.
4. Deuxième Congrès des Nations Unies pour la Prévention du Crime et le Traitement des Délinquants, Londres, 8—19 août 1960, Publ. Nations Unies.
5. Srzentić dr. Nikola: Kratkotrajne kazne lišenja slobode, Pravni zbornik (Titograd), 1961, št. 2, s. 1—26.
6. Robert Schmelck, Georges Picca: Pénologie et droit pénitentiaire, Paris 1967.
7. Vodopivec dr. Katja: Organizacija lokalnih zaporov in režim prestajanja kazni (Povzetek raziskave), Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1966, št. 4, s. 163—186.
8. Bavcon dr. Ljubo: Nehat kao oblik vinosti u savremenom krivičnom pravu, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1964, št. 2, s. 199—220.
9. Marković dr. Božidar: Sretstva za zamenu kratkovremene kazne lišenjem slobode, Beograd 1909.
10. Cotić dr. Dušan: Osnovne karakteristike kriminaliteta i kaznene politike u SFRJ u vremenu od 1960. do 1969. godine, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1971, št. 1, s. 153—162.
11. Davidović dr. Dragomir (in drugi): Efikasnost kratkih kazni lišenja slobode, Beograd 1965, s. 180.
12. Radovanović dr. Miloš: Krivično pravo — opšti deo, Beograd 1966, s. 444.
13. Vérin Jacques: Du bon usage de la courte peine d'emprisonnement, Revue de Science criminelle et de Droit pénal comparé, 1965, Tome XX, s. 441—459.
14. Bavcon dr. Ljubo: Kriminalnopolitični pomen postpenalnih ukrepov, Gradivo s seminarja za predsednike in tajnike odborov za pomoč odpuščenim obsojencem (20. do 22. 12. 1962), Ljubljana 1962, s. 1—20.
15. Méthodes de traitement de courte durée des jeunes délinquants, Conseil de l'Europe — Strasbourg 1967, s. 98.
16. Bavcon dr. Ljubo: Napredek naše kazenske zakonodaje, Kriminalistična služba, 1958, št. 4, s. 271—276.
17. Lazarević dr. Ljubiša V.: Položaj mladih punoletnika u krivičnom pravu, Beograd 1963, s. 319.
18. Sandhu, H. S.: Uticaj kratkotrajnih kazni lišenja slobode na osudjenike (Povzetek iz revije The British Journal of Criminology, 1964, št. 4, s. 461—471), Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1965, št. 2, s. 21—23.
19. Lazarević dr. Desanka: Zatvaranje krajem nedelje, Pravni život, 1966, št. 6, s. 15—19.
20. Gazvoda Alojz: Problemi zaposlovanja oseb, ki so odpuščene iz KPZ in VPD, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1970, št. 3, s. 191 do 199.
21. Popović dr. Vidak: Sistem izvršenja kazni lišenja slobode u Jugoslaviji, Beograd 1966, s. 276.
22. Kobal dr. Miloš (in drugi): Organizacija prehodnih domov za odpuščene osebe (Raziskava Inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani, stroj. avtogr.), Ljubljana 1966.
23. Bavcon dr. Ljubo: Kakšne naj bodo kazni — blage ali stroge, Delo z dne 8. 8. 1967.
24. Isti: Kriminalnopolitični pomen in pravna narava sodnega opomina, Zbornik znanstvenih razprav XXX, Ljubljana 1962, s. 13—44.
25. Kobe dr. Peter, Bavcon dr. Ljubo: Kazenski zakonik s pojasnili in sodno prakso, Ljubljana 1970, s. 536.
26. Bavcon dr. Ljubo: Kriminološke pripombe k uporabi institutov nezatne družbene nevarnosti, pogojne obsodbe, denarnih kazni in kratkotrajnih prostostnih kazni, Pravnik, 1958, št. 11—12, s. 403—412.
27. Milutinović dr. Milan: Kriminologija, Beograd 1969, s. 488.

UDC: 343.26:44-01/-12*

Short-term Sentences of Imprisonment

Marijan Pavčnik, Graduate at Law

The author agrees with the standpoint that short-term sentences are those during which no rehabilitative programme can be undertaken. Therefore he believes that the upper limits of such sanctions are flexible and depend largely on the personality of every individual offender.

The author then deals with the origin and frequency of these sentences, critiques of them, fac-

tors conditioning their effectiveness and data concerning recidivism. He also presents a survey of the possibility of replacing them both »de lege lata« and »de lege ferenda«. In conclusion, the author points out that the court may pronounce such a sentence only after having established that it would be the best resocialization measure for the offender.